

10. SCHATSCHASCHWILI v. GERMANY Application no. 9154/10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{«itemid»: \[«001-159566»\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{«itemid»: [«001-159566»]})

Ключові слова: показання з чужих слів, допустимість доказів, перехресний допит в кримінальному провадженні.

Ключевые слова: показання с чужих слов, допустимость доказательств, перехресный допрос в уголовном производстве.

Key words: testimony from other people's words, admissibility of evidence, cross-examination in criminal proceedings.

МАР'ЯНОВА СВІТЛАНА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ЩОДО ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ СИСТЕМИ ПІДСТАВ ДЛЯ СКАСУВАННЯ АБО ЗМІНИ СУДОВИХ РІШЕНЬ СУДОМ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ

Відповідно до ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Кримінальне провадження в Україні здійснюється з додержанням принципів верховенства права та законності (ст. 8, 9 КПК України). Одним з істотних елементів засад верховенства права та законності є правова визначеність. Закон повинен визначати обсяг будь-якої дискреції та спосіб її здійснення із достатньою чіткістю, аби особа мала змогу відповідним чином захистити себе від свавільних дій [влади] (п. 45 Доповіді «Верховенство права» Європейської комісії «За демократію через право») [1].

Сьогоднішній стан правозастосовної практики перегляду судових рішень піднімає на новий рівень актуальності питання правової визначеності системи підстав для зміни та скасування судових рішень в апеляційному порядку.

Значення правової визначеності системи підстав для зміни та скасування судових рішень полягає у декількох аспектах. По-перше, закріплення чіткої системи таких підстав, створює певне мірило для апеляційних судів, яким вони повинні керуватися, використання яких, дає можливість судам провести всеохоплюючу та глибоку оцінку попередньої судової діяльності та її результатів.

Саме під кутом зору підстав для зміни чи скасування судових рішень досліджуються матеріали кримінальних проваджень. У зв'язку з цим, діяльність суб'єктів апеляційного провадження спрямована й на встановлення наявності чи відсутності підстав для зміни або скасування судових рішень, оскільки це єдиний шлях для перевірки їх законності, обґрунтованості та справедливості.

По-друге, правова визначеність підстав для зміни або скасування судових рішень сприяє створенню чітких юридичних конструкцій, оскільки вони є узагальненою моделлю однорідних правових явищ у сфері кримінального провадження.

По-третє, від нормативного закріплення підстав для скасування чи зміни судових рішень залежить правова ідеологія апеляційного провадження, їх процедура, об'єкт та обсяг перевірки, процесуальні права учасників судового провадження та повноваження апеляційного суду, ефективність у досягненні мети правосуддя та виконанні завдань кримінального провадження.

По-четверте, чітка нормативна визначеність системи підстав, з одного боку, є гарантією захисту порушених прав, свобод та інтересів учасників судового провадження, а з іншого боку запобігає свавільному, незаконному та необґрунтованому скасуванню або зміні судових рішень. Воно є визначальною умовою правильного застосування матеріальних і процесуальних норм у кримінальному провадженні, а також формування єдиної апеляційної правозастосовної практики.

Підстави для скасування чи зміни судових рішень перебувають у органічному детермінаційному взаємозв'язку з властивостями судового рішення. Система апеляційних підстав скасування чи зміни судових рішень обумовлена законністю, обґрунтованістю та справедливістю судових рішень. У зв'язку з цим, варто погодитися з думкою О.С. Александрова та М.М. Ковтуна, що суть названих підстав відображає позицію законодавця щодо розуміння законності, обґрунтованості та справедливості судових рішень [2, с. 55].

Аналіз наукових досліджень та правозастосовної практики свідчить, що до системи підстав для скасування чи зміни судових рішень в апеляційному порядку належать певні обставини, передбачені у кримінальному процесуальному законі, що свідчать про порушення, які були допущені під час кримінального провадження слідчим суддею, судом, та полягають у недотриманні кримінального процесуального закону та помилковому застосуванні або незастосуванні закону України про кримінальну відповідальність, спричинили чи могли спричинити ухвалення незаконного, необґрунтованого та несправедливого судового рішення. Відзначимо, що це можуть бути також обставини, що виникли та були виявлені після ухвалення судового рішення, але до розгляду кримінального провадження апеляційним судом. Такий висновок ґрунтується на ч. 3 ст. 404 КПК, згідно якої суд апеляційної інстанції за клопотанням учасників судового провадження може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується.

Не дивлячись на закріплення у КПК системи підстав для скасування чи зміни судових рішень (ст. 409 КПК), сучасній практиці апеляційного перегляду цього недостатньо. Так, окрім передбачених КПК (ст. 408) конкретних підстав зміни судового рішення, практика виробила ще й наступні підстави: а) у разі зміни рішення про долю речових доказів і документів згідно зі ст. 100 КПК; б) у разі виключення окремих епізодів обвинувачення, що не підтверджені доказами, не містять складу кри-

мінального правопорушення чи поставлені у вину особі з порушенням порядку застосування процесуального закону, якщо направлення провадження на новий судовий розгляд буде визнано недоцільним; в) у випадку нестягнення за вироком суду процесуальних витрат на залучення експерта; тощо.

Особливо критичним є відсутність чіткої правової визначеності істотних порушень вимог кримінального процесуального закону у чинному КПК. КПК не відносить до безумовних істотних порушень вимог кримінального процесуального закону порушення права обвинуваченого користуватися рідною мовою, якою він володіє, і допомогою перекладача; порушення права особи на захист; у разі, якщо не виконані вимоги закону про надання підсудному право виступити в дебатах і з останнім словом, тощо.

Судовою практикою також визнається істотним порушення принципу безпосередності дослідження доказів, виходячи з якого суд апеляційної інстанції не вправі дати доказам у кримінальному провадженні іншу оцінку, ніж та, яку дав суд першої інстанції, якщо їх не було безпосередньо досліджено під час апеляційного розгляду провадження.

Недотримання засади безпосередності призводить до порушення інших засад кримінального провадження: презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист, змагальність сторін та свобода в поданні ними своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (пункти 10, 13, 15 ст. 7 КПК). Тому засада безпосередності виступає необхідним елементом процесуальної форми судового розгляду, недотримання її судом, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 23 та ст. 86 КПК, означає, що докази, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, не можуть бути визнані допустимими і враховані при постановленні судового рішення судом, крім випадків, передбачених КПК, а отже, судові рішення не може бути визнано законним і обґрунтованим і, згідно з ч. 1 ст. 412 КПК, підлягає скасуванню [3].

Всі ці порушення, за існуючої регламентації, підлягають оцінці апеляційним судом на предмет істотності, з точки зору чи перешкодили вони або чи могли перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення (відповідно до ч. ст. 412 КПК), що не сприяє правової визначеності як складової засад законності та верховенства права.

Вважаю, що такого роду порушення як порушення права на захист, права на участь перекладача, безпосередність дослідження доказів, та інші, які вироблені судовою практикою, повинні бути чітко визначені на нормативному рівні як безумовні істотні порушення вимог кримінального процесуального закону. Це, безумовно, сприятиме ефективному перегляду судових рішень та забезпеченню їх законності, обґрунтованості та справедливості.

Список використаної літератури:

1. Доповідь «Верховенство права» Європейської комісії «За демократію через право», схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL:

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr)

2. Александров А.С., Ковтун Н.Н. Основания к отмене (изменению) приговора в суде апелляционной инстанции. *Государство и право*. 2001. № 10. С. 55–62.
3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01 лютого 2018 року, справа № 522/18427/14 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72073986>.

Ключові слова: апеляційне провадження, правова визначеність, підстави для скасування чи зміни судових рішень, судова практика.

Ключевые слова: апелляционное производство, правовая определенность, основания для отмены или изменения судебных решений, судебная практика.

Key words: appeal proceedings, legal certainty, grounds for revocation or amendment of court decisions, judicial practice.

НЕМЧИНОВ ЄВГЕНІЙ СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу,
прокурор відділу прокуратури Дніпропетровської області, юрист I класу*

ВПЛИВ ЗМАГАЛЬНОГО МЕТОДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ДОКАЗОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Аналіз кримінального процесуального законодавства дає можливість зробити висновок, що доказування здійснюється у всіх стадіях кримінального процесу, тобто з початку досудового розслідування до ухвалення остаточного процесуального рішення у справі. Відзначимо, що така пізнавальна діяльність диференціюється залежно від стадійності кримінального провадження, оскільки особливості окремої стадії кримінального процесу обумовлюють специфіку доказової діяльності учасників відповідної стадії.

Одним із факторів, що обумовлюють відмінності доказування у досудовому та судовому провадженнях, є методи правового регулювання кримінальних процесуальних відносин, що складаються у відповідній стадії. Кримінальні процесуальні відносини, що виникають під час судового розгляду з приводу пізнання обставин кримінального провадження, в загальному порядку, регулюються змагальним методом, оскільки змагальність є визначальною засадою доказової діяльності в суді.

Змагальність – є засадою кримінального провадження, яка відповідно до ст. 22 КПК України, передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України. Вплив даного принципу у судовому провадженні обумовлює те, що сторони мають рівні права на подання до суду доказів, рівні процесуальні